

פתח דבר

בעזרהי"ת.

לקראת שבת קודש פרשת חיי שרה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון רמו), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ואף עברו עריכה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

325 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213
(718) 732-9017

נדפס באדיבות

The Print House
538 Johnson ave. Brooklyn, NY 11237
(718) 628-6700

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור מחודש בפירוש רש"י בפירושו לתיבת "מכפלה" – "בית ועליה על גביו", שע"פ ביאור זה סרות כמה קושיות בלשונות הכתובים בענין מערת המכפלה; הסברת הא דפירש רש"י שהכפל היה לגובה – זה למעלה מזה, ולא כהמפרשים שהכפל היה זה לפני מזה, ע"פ הביאור המחודש בדבריו.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ה שיחה ב' לפרשתנו)

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה / מוסר ההשכל הנלמד משיחותו של אליעזר.
(ע"פ ספר השיחות תשמ"ט ע' 58 ואילך)

קב חומטין / ביאור סדר ג' התפילות בדרך הפנימיות.

(ע"פ לקו"ש חל"ה ויצא ב')

חידושי סוגיות

ב' גדרים בכפיית בני נח לקיים מצוותיהם – ידייק דהרמב"ם הביא הא דצריכים ב"נ לקיים מפני הציווי בהלכה בפ"ע / יבאר דאיכא ב' דרכים בחיוב ישראל לתקן האומות, בדרך פעולה ובדרך מקיפה / יתלה ב' הדרכים בחילוק אברהם ושרה לענין הנס דלידת יצחק.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק לה עמ' 94 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

סיפורים ופתגמים קצרים אודות אהבת ישראל.

(מלוקטים מתורת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מליובאוויטש)

מקרא אני דורש

הכפל של מערת המכפלה

ביאור מחודש בפירוש רש"י בפירושו לתיבת "מכפלה" – "בית ועליה על גביו", שע"פ ביאור זה סרות כמה קושיות בלשונות הכתובים בענין מערת המכפלה; הסברת הא דפירש רש"י שהכפל היה לגובה – זה למעלה מזה, ולא כהמפרשים שהכפל היה זה לפניו מזה, ע"פ הביאור המחודש בדבריו

א. "וידבר אתם לאמר, אם יש את נפשכם לקבור את מתי מלפני, שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר. ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו, אשר בקצה שדהו, בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחוזת קבר" (פרשתנו כג, ח-ט).

ובפירוש רש"י מעתיק תיבת "המכפלה", ומפרש: "בית ועליה על גביו" (ואחר כך מוסיף עוד פירוש: "דבר אחר, שכפולה בזוגות").

ובפשטות כוונת רש"י היא, שהמערה בעצמה היא כפולה – היא מורכבת משתי מערות, אחת על גבי חברתה. וכן משמע בדברי הש"ס (עירובין נג, א), וכן למדו במפרשים על אתר. אמנם על פי הידוע גודל הדיוק בלשון רש"י בפירושו על התורה, שכתבו בלשון ברורה ומדויקת ובאופן המתאים ל"בן חמש למקרא" – יוקשה:

אם אכן המערה בעצמה היתה כפולה, היה צריך רש"י לכתוב באופן ברור: "מערה ועליה על גביה", וכיוצא בזה; וכן באמת הוא הלשון במפרשים אחרים שדרכם לפי

פשוטו – כמו הרד"ק, שכתב להדיא: "מערה על גבי מערה". למה איפוא כתב רש"י "בית ועליה על גביו"?

[ואף שכן הוא לשון הש"ס שם, הרי דרכו של רש"י, גם כשמעתיק מדרשי חז"ל, היא לשנות את הלשון באופן שיהיה הפירוש מובן גם לכן חמש למקרא].

ב. והנה הרמב"ן הקשה על רש"י, מהכתוב בהמשך הענין (כג, יז), ששם נאמר "שדה עפרון אשר במכפלה". ומשמע מזה, שכל שטח השדה נקרא בשם "מכפלה", ולא שהמערה לבדה היא ה"מכפלה".

ובמפרשים תירצו (רא"ם. ועוד), שאין סתירה בדבר, כי באמת היתה המערה עצמה ה"מכפלה", אלא שעל שם המערה נקראה גם השדה כולה בשם זה, על שם המערה הכפולה שבתוך השדה.

אבל, מכתובים אחרים משמע להדיא, שאדרבה – עיקר השם "מכפלה" הוא ביחס אל השדה, ולא דוקא בזכות המערה שבתוכה. כן נראה מלשון הכתוב בפרשתנו (כג, יט): "מערת שדה המכפלה"; וכן מהלשון בפ' ויחי (מט, ל): "במערה אשר בשדה המכפלה" – שבכתובים אלה התואר "מכפלה" מתייחס דוקא אל ה"שדה", ולא אל ה"מערה" עצמה!

ג. ונראה לבאר כוונת רש"י באופן מחודש:

הנה מלשון הכתוב "מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו" – שהתואר "מכפלה" נאמר מיד בסמיכות לתיבת "מערת", עוד לפני שנזכרת השדה כולה – משמע, ש"המכפלה" מתייחס באופן ישיר להמערה דוקא;

אולם מלשונות הכתובים הבאים, מוכח שכל שטח השדה נקרא "מכפלה", ואף יותר מאשר ה"מערה" עצמה, וכנ"ל.

לכן מפרש רש"י "בית ועליה על גביו", שכוונתו בזה – לא שהמערה עצמה היא כפולה, אלא שעל יד המערה עמד בית כפול, "בית ועליה".

ולפי פירוש זה מתיישבים כל הלשונות שבכתובים:

מחד גיסא מתאים לומר "מערת שדה המכפלה", לשון שממנה משמע שהתואר "מכפלה" מתאים ביחס לשדה אפילו לולי המערה שבתוכו – כי אכן, לא המערה עצמה היתה כפולה, אלא הבית שעל יד המערה, ועל שמו נקראה כל השדה בשם "מכפלה";

אמנם לאידך גיסא מתאים גם לומר "מערת המכפלה", באופן שמשמע שעיקר התואר "מכפלה" שייך דוקא למערה עצמה – כי המערה היתה סמוכה במיוחד לבית הכפול, ולכן היא שייכת לשם "מכפלה" יותר מאשר כללות השדה.

לקראת שבת

ז

ד. ולשלימות הענין יש להוסיף:

אף שבשיטת רש"י נראה לבאר, כנ"ל בארוכה, שהשם "מכפלה" מתייחס להבית שליד המערה ולא להמערה עצמה – מכל מקום, הרי בדברי מפרשים אחרים ברור שלמדו שהשם "מכפלה" קאי על המערה עצמה. וכן הוא גם במפרשים על דרך הפשט, וכמו האבן עזרא שהוא פשוטן, ומפרש להדיא: "מערת המכפלה – מערה בתוך מערה".

ועוד הבדל בין שיטת רש"י לשיטת האבן עזרא, בפירוש ענין ה"מכפלה": לפי רש"י הכפל היה לגובה – "בית ועליה על גביו", היינו: "זה למעלה מזה"; ואילו לפי האבן עזרא הכפל היה לרוחב – "מערה בתוך מערה", היינו: "זה לפניו מזה" ניכר נחלקו בעיובין נג, א. וראה גם רד"ק כאן].

ויש לומר בדרך הפשט, שהבדל אחד מסתעף מחבירו:

הלשון "מכפלה" מתאים על דבר אחד שהוא כפול, כלומר: לא על שני דברים נפרדים שנמצאים זה בסמיכות לזה, אלא על שני דברים שתלויים זה בזה ולכן הם נחשבים ביחד לדבר אחד.

ולכן:

לשיטת האבן עזרא, ש"מכפלה" קאי על מערה, הנמצאת בתוך הקרקע – הרי שהקשר בין מערה לחברתה מודגש דוקא כאשר הם "מערה בתוך מערה", שאין אפשרות להיכנס למערה הפנימית אלא דרך המערה החיצונית, ובזה מודגש שהם דבר אחד התלוי זה בזה; מה שאין כן אם נאמר שהמערה העליונה היא מעל המערה התחתונה, הרי נמצא שאין קשר בין המערות וכל אחת עומדת לעצמה ואינה זקוקה לחברתה [ואין לומר שהעליונה זקוקה לתחתונה ואינה יכולה לעמוד לולי התחתונה – שהרי אדרבה, כיון שמערה נמצאת בתוך הקרקע, הרי אם לא היתה מערה תחתונה היה קיום העליונה יותר בחזק, כאשר אין חלל תחתיה].

אולם לשיטת רש"י, שה"מכפלה" מתייחס לבית, הנמצא מעל הקרקע – הרי מסתבר יותר לבאר שהשייכות של שני הבתים היא בעצם מציאותם, שקיום העליה הוא על ידי הבית. ובזה יומתק מה שרש"י מוסיף ומדגיש "בית ועליה על גביו" – דלכאורה התיבות "על גביו" מובנים מעצמם, והיה די לומר "בית ועליה" – בכדי להדגיש שכל קיום העליה הוא על גבי הבית דוקא. [מה שאין כן אם נאמר שבית אחד לפניו מחברו, הרי השייכות שביניהם היא רק לענין הכניסה, ולא בעצם קיום הבית].

ועוד זאת: מזה שקוראים להבית בשם מיוחד של "מכפלה" משמע שיש בזה חידוש יוצא מן הכלל, והרי ברובם ככולם של הבתים ישנם כמה חדרים (וראה מקץ מג, כד-ל), כך שאין חידוש כל כך ב"בית לפניו מבית"; ואילו המציאות של "בית ועליה" יש בה יותר חידוש (ובפרט בהתקופה ההיא שכמה וכמה גרו באהלים שבהם לא שייך לעשות אהל מעל אהל), המעורר תשומת לב ועד לשם מיוחד כו'.

קניית המערה בכסף מלא

ויתן לִי את מערת המכפלה גוי בכסף
מלא יתננה לִי

אשלם כל שוויי, וכן דוד אמר
לארונה בכסף מלא
(כג, ט: רש"י)

לכאורה תמוה מה שמוסיף רש"י "וכן דוד
אמר לארונה בכסף מלא", הרי הלשון "בכסף
מלא" נאמר גם כאן, ומה מוסיף לנו בהבנת
הכתובים שגם דוד אמר לארונה "בכסף
מלא"?

וי"ל, דבזה ביאר לנו רש"י מה שהדגיש
אברהם שמוכן לשלם כל שווי:

דכמו שמצינו אצל דוד, שאף שכשכבש
את ירושלים מארונה זכה בה כבר מדין
כיבוש, מ"מ לא רצה לבנות בה מזבח עד
ששילם עבורה כסף מלא, וכמ"ש (דברי הימים
א כא, כד) "כי לא אשא אשר לך לה' והעלות
עולה חנם", שרצה דוד שלא יהי לארונה
שום שייכות למקום המזבח, ולכן שילם לו
בכסף מלא, שבזה סילק את זכותו של ארונה
מהמקום מכל וכל.

ועד"ז היתה כוונת אברהם בקניית מערת
המכפלה "בכסף מלא", דאע"פ שהי' בידו
ליטלנה מן הדין, שהרי אמר לו הקב"ה
"לזרעך אתן את הארץ הזאת" (וכדפרש"י לעיל
כג, ד), מ"מ שילם לעפרון כסף מלא כדי לסלק
את זכותו מן המערה לגמרי.

(ע"פ לקו"ש ח"י עמי 60 ואילך)

בא בימים גם אחרי שכבר בא בימים

ואברהם זקן בא בימים
(כד, א)

בכלי יקר הק' "הרבה מפרשים תמהו
והלא כבר נאמר [בפ' וירא] ואברהם ושרה
זקנים באים בימים, והי' כמו ל"ז שנים בין שני
זמנים אלו", וא"כ מהו שנאמר כאן "ואברהם
זקן בא בימים", שרק עתה נזדקק?

יש לבאר זה:

פירוש התיבות "בא בימים" באופן
מילולי הוא, שהוא "בא" ונכנס בתוך הימים
שלו. ובאמת יש בפירוש זה משמעות עמוקה,
שהימים והמאורעות שעברו על האדם אינם
כמו דבר העובר וחולף, כ"א כל יום ומאורע
פועל ומשפיע על האדם, עד שניכרים בתווי
פניו המאורעות שעברו עליו.

וכמו שרואים, שאין כל בני אותו גיל
דומים זל"ז, ולפעמים א' מהם נראה יותר
מבוגר מזולתו, כי המאורעות שעברו עליו
נגעו ללבו והשפיעו על תווי פניו, עד שנראה
יותר מבוגר.

והנה מטבע הדברים, ככל שאדם מתבגר
אין המאורעות העוברים עליו משפיעים עליו,
אם מפני שנעשה מתון יותר, או לפי שהדברים
כבר אינם תופסים אצלו מקום.

ולכן אף שכבר נאמר "ואברהם ושרה
זקנים באים בימים", שהמאורעות שעברו
עליהם השפיעו על גופם כו', מ"מ אחרי
שעברו עליהם עוד ל"ז שנים, יש צורך
להודיע ולחדש שגם המאורעות דל"ז שנים
אלו השפיעו עליו, והותירו רושם בו, באופן
של "בא בימים". וק"ל.

(ע"פ לקו"ש ח"י עמי 89 ואילך)

יינה של תורה

תורה מלשון הוראה

מוסר ההשכל הנלמד משליחותו של אליעזר

כִּי אֶל אֶרְצֵי וְאֶל מוֹלְדֹתַי תִּלְךָ וְלִקְחֹתָ אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק:

(פרשתנו כד, ד)

השליחות הראשונה שהוזכרה בתורה, היא שליחות זו של אליעזר עבד אברהם לקחת אשה ליצחק. וממנה נלמד כיצד עלינו לקיים את שליחותינו כשלוחי דרחמנא, ולכן מאריכה התורה כ"כ בפרטי הסיפור (אשר "גדולה שיחתן של עבדי בתי אבות יותר מתורתן של בנים"):

אליעזר נשלח להביא את רבקה אמנו, שהיתה "בת בתואל הארמי.. אחות לבן הארמי" הרשעים, היא היתה נמצאת ב"פדן ארם" (חוץ לארץ). כדי להביאה לארץ ישראל ליצחק אבינו, קדוש מרחם, נימול לשמונה, עולה תמימה – ושיצחק ישא את רבקה, ומזה תקום כל האומה הישראלית!

גם נשמתו של יהודי יורדת לעולם (חוץ לארץ) למקום הרשעים והטומאה, כדי להביא את "רבקה" שהוא הגוף הגשמי (כמבואר בוח"א קפא, ב) לנשמתו – "יצחק", ולייחדן עד שהיו לאחדים, שכל ענין הגוף אינו אלא רצון הנשמה.

ועד"ז באופן רחב יותר: כל יהודי הוא שליחו של מלך מלכי המלכים הקב"ה לעולם הזה הגשמי. הנשמה נחצבה תחת כסא הכבוד ונשלחה לעולם הזה בשליחות מיוחדת "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים" (תניא פל"ו ע"פ תנחומא נשא טז ובכ"מ) – להפוך את העולם למקום ראוי לשבתו של חי העולמים.

וכמו שאברהם אבינו השביע את אליעזר קודם יציאתו לשליחותו, כך משביעים כל נשמה קודם ירידתה בעולם: "תהי צדיק ואל תהי רשע" (נדה, ל, ב) וכפירושו של בעל ה"צמח צדק" ששבועה זו היא גם בשי"ן שמאלית, מלשון שובע – שכאשר יורדת הנשמה למטה משביעים אותה ונותנים בה כוחות מיוחדים ש"תהי צדיק ואל תהי רשע".

אך הענין צריך עדיין ביאור: מדוע צריכים לשליחות בכלל, למה לא יכל אברהם אבינו בעצמו לנסוע לחרן? ובנמשל: למה צריכה הנשמה לירד למטה, שהקב"ה בעצמו ישנה את העולם לטוב ותהיה לו דירה בתחתונים?!

והביאור פשוט: הקב"ה נתאווה לדירה בתחתונים (ל' התנחומא שם ובכ"מ), אילו ירד הקב"ה ונתגלה בעולם השפל – היה העולם חודל להיות תחתונים ומתעלה בכל ענייניו לקדושה. לא היה זה "חידוש" שגם בעולם כזה יכול הקב"ה להיות מלך...

וזהו הכח המיוחד שניתן לנשמות ישראל, שיכולים להיות בבחינת "שותף לקב"ה במעשי בראשית"! (ל' חז"ל שבת י, א ועוד) כיון שפועלים ומחדשים בעולם דבר שלא היה בו מקודם. ואדרבה "גדולי מעשי צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ" (כתובות ה, א) כי מעשה שמים וארץ הוא לברוא את העולם מאין לישי, ואילו תפקידם של ישראל ("ועמך כולם צדיקים") להפוך את העולם ע"י קיום מצוות ה' ולימוד תורתו – מיש ומציאות של "אני ואפסי עוד" לביטול ו"אין". שהוא חידוש גדול יותר, שהרי "גמירא משמיא מיהב יחבי, משקל לא שקלי" (תענית כה, א).

ומכאן ניתן ללמוד שכל יהודי (שליח) ע"י מילוי תפקידו (שליחותו) בעולם הזה – ה"ה עושה בכל מצוה ובכל מעשה טוב חידוש גדול יותר מאשר "מעשה שמים וארץ"!

וכל זה נעשה ע"י הביטול וההכנעה של השליח למשלח, כמו שאליעזר היה בטל בתכלית לאברהם ועשה את רצונו בדיוק וכו', וכך כל איש ישראל צריך למלא את שליחותו ולהיות "שלוחו של אדם כמותו" שבאדם הכוונה גם ל"אדם העליון" שבמרכבת יחזקאל, דקאי על השכינה הק'. וזאת ע"י ביטול רצונותיו הפרטיים וההתמסרות המוחלטת לקיום השליחות.

ביאור סדר ג' התפילות בדרך הפנימיות

מתני'. תפילת השחר עד חצות . . תפלת המנחה עד הערב . . תפלת הערב אין לה קבע.

...איבעיא להו: מעה ולא התפלל מנחה, מהו שיתפלל ערבית שתים? אם תמצא לומר מעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתים – משום דחד יומא הוא, דכתיב (בראשית א') ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, אבל הכא – תפלה במקום קרבן היא, וכיון דעבר יומו במל קרבנו; או דילמא, כיון דצלותא רחמי היא – כל אימת דבעי מצלי ואויל:

(ברכות כו, א)

דברי המשנה ודברי הגמ' סותרין לכאורה אהדדי, דבמשנה פתח התנא את סדר התפילות בשחרית וחתם בערבית (ובזה שינה מדרכו בקריאת שמע, שבה פתח בלילה וסיים ביום וכדהקשו במפרשים); ובגמרא יסוד כל האיבעיא הוא על הסדר: ערבית, שחרית ומנחה?!

והביאור בזה, דישנם שני סדרים לתפילה, כשם שישנם בכלל שני סדרים בסדר היום. דאיתא בגמ' (חולין פג, סע"א) שבקדשים הלילה הולך אחר היום (דהקטר החלבים והאיברים בלילה הוא בהמשך לקרבנות היום), וב"ברייתו של עולם" היום הולך אחר הלילה ד"ויהי ערב ויהי בוקר".

פירוש הדברים:

"מעשה בראשית" מורה על העבודה להמשיך קדושה בענייני העולם. ו"קדשים" היא העבודה בעניינים שהקדושה היא כבר בהתגלות בהם. ובעבודתו של יהודי את קונו: "קדשים" מורה על העבודה המביאה לידי גילוי את קדושת הנשמה שהיא "חלק אלוקה ממעל ממש" (תניא ריש פ"ב); ו"מעשה בראשית" הוא עבודת זיכרון הגוף (וכן ענייני העולם).

אלא שהמושג "לילה" אינו דומה כפי שהוא מצד "קדשים" וכפי שהוא מצד "מעשה בראשית".

ולכן: ב"קדשים הלילה הולך אחר היום", משום שההתחלה היא בענייני "יום" ואור של קדושה, כיון שמתעסק עם דברים שבהם הקדושה בהתגלות, ועולה מחיל אל

לקראת שבת

חיל להוסיף ולהתעלות באור הקדושה, ומעלין בקודש, עד שמגיע לדרגא גבוהה יותר שנקראת "לילה" שתוכנה אור שאינו יכול להתגלות מעוצם גודלו. וכשמתגלה מעלה זו ה"ה פועלת על האדם שיתבטל ממציאיותו כלפי הבורא ית"ש. אבל הכל מתחיל מהיום ו"הולך אחר היום".

אבל ב"מעשה בראשית" היום הולך אחר הלילה, וכמאמר הגמרא (שבת עז, ב) "ברישא חשוכא והדר נהורא" – קודם העבודה היא בחושך ובקושי, כשאין רואים התגלות אלוקית, ומנסים לברר ולשעבד את הגוף לאדונו, ואז ע"י ריבוי העבודה מגיעים ל"יום" שמאירים את החושך, והחושך הופך ליום.

ומזה לענין התפילות: ישנה לתפילה כדי לגלות את אור הנשמה (שהוא דוגמת קדשים), ע"י התעוררות אהבה ויראה בלב בשעת התפילה שהיא "עבודה שבלב" (קדשים). וישנו להוצאת אותיות התפילה כדיבור הפה, שמבואר בתניא (רפ"ז, רפ"ח ועוד) שהוא כדי לזכך את הגוף והנפש הבהמית שבאדם – שזהו ענין "בריאתו של עולם".

ולכן, לענין דביקות הנשמה באלוקות התחלת עבודת היום היא בתפילת שחרית, אור ויום; והסיום ושלמות דדביקות זו הם בתפילת ערבית, שאז מגיע האדם לאור הסתום שלמעלה מגדר הנבראים, הפועל בו מצב של ביטול מוחלט לקב"ה.

אבל להלכה נקטינן שסדר התפילות הוא "ערבית שחרית ומנחה" שלכן אין אפי' קס"ד בגמ' שזה שיכולים להשלים תפילת מנחה בתפילת ערבית הוא להיותה הסיום של ג' התפילות. ומוכח שסדר התפילות להלכה הוא ערבית שחרית ומנחה (ראה בגדר הדברים ע"פ הלכה בשיחה באורך). כי המטרה והתכלית של בריאת העולם וירידת הנשמה למטה היא "לעשות לו יתברך דירה בתחתונים" כמבואר בארוכה בספר התניא (פל"ו) וזהו ע"י שמהפכים את החושך לאור.

וכן הוא בענין התפילה, שעיקר ענין התפילה הוא הדיבור בתפילה, שעל ידו נעשה זיכוך הגוף והנפש הבהמית, החושך. ולכן גם סדר התפילות הוא ערבית שחרית ומנחה, שמתחילים בחושך ומגלים בו אור.

ומסיימים בתפילת המנחה הקשורה עם אליהו הנביא מבשר הגאולה, שלא נענה אלא בתפילת המנחה (ברכות ו, ב) להורות שזהו העילוי של ימות המשיח שבאים אחרי העבודה דחושך הגלות, ואז יאיר החושך והעולם כולו יהיה דירה לו יתברך.

שיחתן של עבדי אבות

על פרשת שליחות אליעזר עבד אברהם אמרו חז"ל (בראשית רבה פ"ס, ח הובא בפרש"י פרשתנו כד, מב) "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה".

ויש לפרש מאמר חז"ל זה ע"פ דרך החסידות:

אמרו חז"ל (ברכות לג, ב) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", שא"א לדעת מראש מה יהי מצב האדם בנוגע לתורה ומצוות, כי יש לו בחירה חפשית על עבודתו.

אך כ"ז כשמדובר ב"תורתן של בנים" – היראת שמים והתורה ומצוות של בני ישראל במשך הדורות. אבל כשמדובר על "שיחתן של עבדי אבות" הרי הובטח אליעזר כבר לפני זה ש"ישלח מלאכו לפניך והצליח דרכך", שתהי' לו הצלחה בשליחותו.

והטעם לזה הוא כי מדובר במצב רוחני של "שיחתן של עבדי אבות":

שיחתן – אמרו חז"ל (ברכות כו, ב) "אין שיחה אלא תפלה", שאם יש לאדם הכרה ברורה שא"א לו לסמוך על כוחותיו וצריך להתפלל ולבקש את הכל מאתו ית' אז מובטחת לו ההצלחה.

עבדי אבות – הכלל הוא "כל מה שקנה עבד קנה רבו" (פסחים פה, ב). שאם מרגיש האדם שאף שפעל גדולות ונצורות – אין לו חשיבות בפ"ע, וכאין נחשב לגבי הבורא ית"ש, אזי מובטח לו מלמעלה שבכל אשר יפנה יצליח.

(ע"פ לקו"ש חכ"יה עמ' 99 ואילך)

להוסיף בנים לאבינו שבשמים

כי אל ארצו ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק (כד, ד)

השליחות הראשונה שמצינו בתורה היא שליחת אברהם את אליעזר עבדו לחרן, לקחת אשה לבנו.

ויש ללמוד מזה הוראה בעבודת האדם לקונו:

השליחות הראשונה במעלה המוטלת על האדם היא לעשות את כל התלוי בו, לפעול הענין ד"פרו ורבו", לקרב עוד יהודים לתורה ומצוות, שיתווספו עוד "בנים" לאבינו שבשמים, וכמאמר חז"ל (סנהדרין יט, ב) "כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו".

וכמו שאברהם שלח את אליעזר עבדו עד לחרן, "חרון אף של מקום בעולם" (פרש"י ס"פ נח) כמו"כ על האדם ללכת גם למקומות שהם "ריקים" מתומ"צ כדי למצוא שם עוד יהודי ולקרבו לעבודת השי"ת, עד שגם אותו יהודי יפעול גם הוא לקרב עוד יהודים לאביהם שבשמים.

(ע"פ ספר השיחות תשמ"ח ח"א עמ' 84 ואילך)

חידושי סוגיות

ב' גדרים בכפיית בני נח לקיים מצוותיהם

ידייק דהרמב"ם הביא הא דצריכים ב"נ לקיים מפני הציווי בהלכה בפ"ע / יבאר דאיכא ב' דרכים בחיוב ישראל לתקן האומות, בדרך פעולה ובדרך מקיפה / יתלה ב' הדרכים בחילוק אברהם ושרה לענין הנס דלידת יצחק

"ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קמורה ותלד גו"
(פרשתנו כה, א)

א.

ידייק דהרמב"ם הביא הא דצריכים ב"נ לקיים מפני הציווי בהלכה בפ"ע

כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ח ה"י וי"א) לענין חיוב ז' מצות בני נח: "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", "כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו כו' אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת . . אינו מחסידי אומות העולם".

ולכאורה דבריו כאן תמוהין, הא "משה רבינו לא הנחיל התורה והמצות אלא לישראל" (רמב"ם שם ריש הלכה יו"ד), וכיצד נשתייכו בני נח למ"ת ולישראל, ועד שבנ"י מחוייבין לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח, והם יעשו אותן מפני שצוה הקב"ה כן בתורה?

לקראת שבת

טו

וכבר נתבאר בזה כמ"פ¹ ע"פ מחז"ל (פרש"י ר"פ בראשית)² שכל מציאות הבריאה היא בשביל ישראל כו', שקיום התורה הוא גדר מציאות כל הנבראים³. ולכך, אחר שנעשו ישראל לעם וניתנה תורה, אי אפשר שיהי' איזה ציווי ה' לבני נח מבלי אמצעות התורה וישראל – ולכן תלוי קיום שבע מצות ב"נ בתורה ובישראל.

אמנם, יש לדייק ברמב"ם הנ"ל, אשר שני הפרטים הנ"ל (א) "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופך את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח", (ב) שצריך לעשות אותן "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו" – כתבם הרמב"ם בשתי הלכות נפרדות.

ולכאורה, מזה שלא הזכיר הרמב"ם בהמשך להחייב "לכופך את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו" שחייב זה כולל שקבלת המצוות שלהם תהי' מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה, וכתב תנאי זה ("והוא שיקבל כו'") בהלכה בפני עצמה בהגדרת "חסידי אומות העולם", מובן, שדין זה ("והוא שיקבל אותן . . . מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה") הוא דין בפ"ע [וצ"ע אם יש חיוב על בני"י לכופך את כל באי העולם שיהיו חסידי אוה"ע].

אבל מזה שהביא הרמב"ם גם תנאי זה בהמשך לחיוב דישאל לכופך כו', משמע, שאף שאין זה חלק מהחיוב הא', מ"מ, שלימות הקבלה של הבן נח (שתחלתה באה ע"י כפיית ישראל), שמקבל המצוות מחמת ציווי הקב"ה בתורה, אף היא כרוכה ותלוי' בישראל⁴.

ב.

יבאר דאיבא ב' דרכים בחיוב ישראל לתקן האומות, בדרך פעולה ובררך מקיפה

ואולי י"ל, שיש ב' אופנים בפעולות בני"י על אוה"ע, ובהקדם מ"ש הרמב"ם בסיום ב' הפרקים האחרונים⁵ דספר היד, בסוף הלי' מלכים (ומלחמותיהם⁶), לענין בני נח לעתיד :

בסוף פרק יא מסיים הרמב"ם "וקבץ נדחי ישראל . . . ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד" (צפני' ג, ט (ושם: לעבדו. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 103 בהערה)), ובסוף פרק יב מסיים "ובאותו הזמן לא יהי' שם לא רעב כו' שהטובה תהי' מושפעת הרבה כו' ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם שנאמר (ישע"י יא, ט) כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

(4) ראה בארוכה בכ"ז לקו"ש חכ"ו ע' 132 ואילך.

(5) ובהכוונתו לפרקים אלו פרק יא וי"ב בדפוס וינציאה (רפד. שי) הוא "הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח".

(1) ראה לקו"ש ח"כ ע' 140 ואילך. וש"נ.

(2) וראה תנחומא באבער שם יר"ד. אותיות דרע"ק אות ב'.

(3) וראה גם פרש"י שם א, לא (משבת פח, א. ע"ז ג, א).

לקראת שבת

ויש לדייק בזה, דמצינו כאן ב' גדרים בענין הפעולה דישראל על בני נח לקיים מצוותיהם, שיש בזה שני דרכים, כמשי"ת. ובזה מחולקים ב' העניינים שכ', דבסוף פרק יא מיירי לענין מה שישראל פועלים בעצמם על אוה"ע ע"י ההתעסקות עמם, "ויתקן" את העולם כולו כו", משא"כ בסוף פי"ב מדבר אודות הנפעל באוה"ע בדרך ממילא, ולא בדרך ישרה בפעולה עמהם ע"י ישראל, דפשטות הלשון "ולא יהי" עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" (שכוונתו לכללות המין האנושי, גם אוה"ע⁸) אינו באופן שבנ"י יתעסקו עמהם.

אבל מ"מ, גם באופן הב' ה"ז שייך ומתייחס לישראל, היינו דחשיב לתוצאה ממעשי בני, וכדמוכח מזה שכולל באותה הלכה הן מעלת ידיעת ה' דבנ"י והן זה שעסק כל העולם כולו יהי' לדעת את ה', והיינו שזה ש"לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" יהי' קשור ותוצאה ממצב בני" עצמם ומעשיהם באותו הזמן.

והם הם ב' האופנים גבי ז' מצוות ב"נ, דישנו חיוב השפעה ע"י כפי' (אם כפשוטה (כשיד ישראל תקיפה) או ע"י כפיית דברים (תוי"ט אבות פ"ג מי"ד)) – לקבל מצות שנצטוו ב"נ. ולבד מזה נצטוו ישראל בפעולה בעקיפין, שבהמשך לכפי' זו באים אוה"ע לידי הכרה שצריכים לקבל המצוות "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו כו"⁹.

ובזה יבואר גם הדיוק בדברי הרמב"ם בהלכה שלפנ"ז (פי"ב ה"ד) "לא נתאו החכמים והנביאים ימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם ולא כדי שירדו בעכו"ם ולא כדי שינשאו אותם העמים ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה". דלכאורה תמוה, איך יעלה על הדעת לפרש ש"נתאו החכמים והנביאים ימות המשיח... כדי שישלטו על כל העולם... ירדו בעכו"ם... כדי שינשאו אותם העמים", והרי אפילו בנוגע לחכמי אוה"ע מצינו שעיקר עיסקם ומשאת נפשם הוא במושכלות¹⁰ ואין להם תשוקה לשלוט ולרדות, וכ"ש וק"ו שכ"ה בנוגע לחכמי ונביאי ישראל?

אלא כוונת הרמב"ם היא, דסלקא דעתך אמינא שתכלית המעלה שאלי' נתאו החכמים וכו' היא לתקן את העולם, היינו ללמד את העולם דעת את הוי' באופן של פעולה והשפעה

שנצטוו בני נח והרי הם למס (רמב"ם הל' מלכים רפ"ו), ב) כמו שהי' בימי שלמה ד"וישב שלמה על כסא ה'" (דה"א כט, כג), ולא הוצרך למלחמה אלא מלכת שבא הביאה כו' לשלמה (מ"א י, א ואילך. דה"ב ט, א ואילך) [ובסגנון תורת החסידות, בירור בדרך מלחמה או בירור בדרך מנוחה – ראה לקו"ת במדבר ג, ד ואילך. וראה סה"מ תרנ"ט ע' קסב ואילך. סה"מ תש"ד ע' 106 ואילך. ועוד].

(10) ראה תו"א תולדות יט, רע"ג.

(6) זהו השם המלא כבהקדמת הרמב"ם (ב"מנין המצוות על סדר הלכות הרמב"ם) ובהכותרת בספר שופטים והל' מלכים.

(7) ראה לקו"ש חכ"ש ע' 127 הערה 47.

(8) ראה לקו"ש חכ"ז ע' 246 ואילך.

(9) וכן ישנם ב' אופנים אלה בפעולת בני" על אוה"ע במשך הדורות: א) ע"י מלחמה לכבוש ארצם, שאז דינם ש"יהיו לך למס ועבדוך" (שופטים כ, יא), שיקבלו עליהם שבע מצות

(כמ"ש בפרק יא) שיתעסקו עמהם, שזהו ענין של שליטה ורדי' אמיתית (ברוחניות). וקמ"ל הרמב"ם כאן שזה אינו שלימות הענין, ולא בשביל זה נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח, אלא כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה ויהיו חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים.

אבל אעפ"כ ממשיך, כנ"ל, שגם דרגא נעלית זו דבנ"י פועלת בעולם, שבדרך ממילא יהי' מצב כל העולם באופן נעלה ביותר, ש"לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד כו' שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

ג.

יתלה ב' הדרכים בחילוק אברהם ושרה לענין הנס דלידת יצחק

ומצינו לתלות ב' גדרים הנ"ל בהמסופר בפרשתנו, "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה ותלד לו גו'" (פרשתנו כה, א).

דהנה, ידועה התמיהה בזה ממה שבכמה כתובים קודמים מפורש, שלידת יצחק בהיות אברהם בן מאה היתה דבר נסי (לא רק בגלל גילה של שרה אלא גם) כיון שאברהם הי' בגיל שע"פ טבע אינו יכול להוליד – "ויפל אברהם על פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן מאה שנה יולד (ואם שרה הבת תשעים שנה תלד)" (לך יז, יז); "ואברהם ושרה זקנים באים בימים גו' ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן" (וירא יח, יא–יב. וראה שם, יג); "ותאמר מי מלל לאברהם גו' כי ילדתי בן לזקוניו" (שם כא, ז), ועד "שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה" (לשון רש"י ר"פ תולדות). וא"כ, מפני מה כשנולדו לאברהם עוד ששה בנים, ארבעים שנה לאחרי לידת יצחק, כשהי' בן ק"מ שנה¹¹, לא נתפרש בכתוב שזהו דבר נסי ומופלא וכו'.

והנה הרמב"ן כתב אודות לידת יצחק שאין הפלא בבן ק' שיוליד¹², ומביא ראי' מהנ"ל – ש"אחרי זה מ' שנה הוליד בנים רבים מקטורה". אבל אין לפרש כן שיטת ודעת רש"י, שהרי מפשטות הכתובים הנ"ל לא משמע כן, ואם ס"ל לרש"י הכי הי' לו לפרשו. ויתירה מזה, מפירושו גופא משמע להיפך, שכתב "אע"פ שדורות הראשונים היו מולידין בני ת"ק שנה בימי אברהם נתמעטו השנים כבר ובא תשות כח בעולם וצא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם שמיהרו תולדותיהם בני ס' ובני ע"י"¹³.

12 וראה גם רמב"ן ויגש מו, טו.

13 ראה גם ראב"ע לך שם. אלא שממשיך "וכאשר תסתכל ותרא כי דבר שרה נפלא מדבר אברהם".

11 ראה רש"י פרשתנו (כד, סב) שבעת שחזר יצחק מהליכתו להביא את הגר לאברהם שישאנה פגש את רבקה כו', ויצחק נשא את רבקה בהיותו בן ארבעים שנה (תולדות כה, כ).

לקראת שבת

ואפילו את"ל שאצל אברהם¹⁴ לא היתה תשות כח עד היותו בן מאה¹⁵ [או ש(לאחר זמן ד"ואברהם ושרה זקנים" (וירא יח, יא)) חזר לנערותו והוליד בהיותו בן מאה¹⁶], הרי לאחר זה נאמר בפרשתנו (עוד פעם) "ואברהם זקן בא בימים" (כד, א), היינו שהי' אצלו זיקנה שנוסף לאח"ז, וא"כ הרי הולדת בני קטורה בהיותו בן ק"מ היא דבר נסי.

וכמוכן מדברי חז"ל (ב"ר פמ"ח, טז) על הכתוב "ואברהם זקן גו'" – "אמר ר' יוחנן כבר כתיב ואברהם ושרה זקנים מה ת"ל ואברהם זקן אלא שהחזירו הקב"ה לימי נערותו צריך לכתוב פעם שני' ואברהם זקן, רב אמי אמר כאן זקנה שיש בה לחלוחית ולהלן בזקנה שאין בה לחלוחית" (ראה בארוכה מפרשי המדרש) – הרי שאפילו את"ל שלידת יצחק היתה נס מצד אברהם (שזקנה ותשות כח השייכת להולדה לא שלטה עליו), מ"מ צריך לנס בשביל הולדת הבנים מקטורה שהיתה לאחר שכתב נאמר עזה"פ "ואברהם זקן בא בימים"¹⁷.

ד.

והנראה בזה, דבסיפור לידת יצחק נאמר (וירא כא, ו) "ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי", ופרש"י¹⁸ "הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום, הרבה תפלות נענו עמה, ורב שחוק הי' בעולם", הרי שהנס דלידת יצחק הי' באופן כזה שגרם ישועה והצלה בכל העולם, עד שהביא ששמחה ורב שחוק הי' בעולם.

ובזה יובן מ"ש רש"י שם עזה"פ (פרשתנו כא, ז) היניקה בנים שרה – "מהו בנים לשון רבים, ביום המשתה הביאו השרות את בניהן עמהן והניקה אותם, שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא אסופי הביאה מן השוק"¹⁹, וכן בפרשת לך לך (יז, טז) ומסיים: בראשית רבה רמזו במקצת) פרש"י "ובהנחת שדים כשנצרכה לך ביום משתה של יצחק שהיו מרננים עליהם שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בננו הוא והביאה כל אחת בנה עמה ומניקתה לא הביאה והיא היניקה את כולם".

16) ראה ב"ר פנ"ג, ט מ"ל . . מוליד למאה שנה . . יבשה ונעשה מלילות". וראה ב"ר שהובא בסמוך בפנים.

17) וראה בארוכה נזר הקודש (השלם) לב"ר שם (וראה גם באר בשדה לך שם). וראה פי' מהר"ו שם. ועוד.

18) והוא בב"ר פנ"ג, ח. וראה פסיקתא רבתי פ' מב (מג) – וה' פקד. פסיקתא דר"כ פ' כב – שוש אשיש.

19) מב"מ פז, א. ב"ר שם, ט. ובכ"מ. וראה פדר"א פנ"ב. פסיקתא דר"כ שם.

14) ראה בארוכה במפרשי רש"י לך שם. ולדעת כמה (הרא"ם ועוד) לא הי' שום נס בזה שאברהם הוליד. אבל ראה גו"א ובאר בשדה שם (ועוד), שגם בזה שאברהם הוליד הי' נס, כדיוק לשון הכתובים הנ"ל. וראה הערה הבאה.

15) ראה בארוכה לקו"ש ח"כ ע' 80 ואילך. אבל גם בפרש"י יש לפרש בכמה אופנים. ובפרט שברש"י אין בירור גמור, ע"ד שרש"י עצמו בפשש"מ מביא כמ"פ ב' (ויותר) פירושים בכתוב. ועוד, דאפילו את"ל (כנ"ל) דאצל אברהם לא הי' נס מאחר שלא היתה אצלו תשות כח מתחילה, הרי זה גופא הוא פלא וחסד – ראה פרש"י לך שם.

לקראת שבת

יט

דלכאורה, אם טעם הדבר הי' רק כדי להוכיח ששרה ילדה את יצחק ואינו אסופי מן השוק, הי' מספיק שכולם יראו שמניקה את יצחק, או שתניק עוד כמה בנים, אבל למה הוצרכה להניק את "כולם"? אלא שהי' בזה ענין נוסף, שהנס דלידת יצחק גרם לכו"כ עניני השפעה ועד ל"רב שחוק". בעולם, ולכן בא זה לידי ביטוי גם בזה שהניקה בניהם של כל השרות.

ועפ"ז י"ל, שכשם שמצינו אצל שרה, שהנס דלידת יצחק גרם לעוד כמה נסים אצלה ובזכותה, ונסים שהביאו ישועה והצלה בעולם ("הרבה עקרות נפקדו עמה. . . נענו עמה", ועד להניק בניהם של כל השרות) – עד"ז הוא בנוגע לאברהם, שהנס דלידת יצחק גרם לעוד נסים אצלו, שנולדו לו עוד בנים בדרך פלא ונס (לאחרי ש"אברהם זקן בא בימים"), ובנים אלו אינם בני ישראל אלא מאומות העולם (ע"ד הנ"ל בשרה).

אמנם, הא גופא טעמא בעי: מפני מה הנס דלידת יצחק גרם לעוד נסים שיהי' "שחוק . . . בעולם"?

גם דרוש ביאור השינוי בזה בין אברהם לשרה, דאצל שרה היתה פעולה זו בעולם תיכף ומיד, "הרבה עקרות נפקדו בו ביום", וכן זה שהניקה בנים שרה, ואילו אצל אברהם הי' זה משך זמן רב – ארבעים שנה – אחר לידת יצחק.

ועוד נחלקו, דאצל שרה בא זה כתוצאה ממילא מלידת יצחק, בלי פעולה מיוחדת מצד שרה, משא"כ אצל אברהם הי' זה כענין בפ"ע, הולדת בנים – אוה"ע (מקטורה) באופן נסי.

ויש לומר, שבזה נרמזו ב' הגדרים הנ"ל בדרך התעסקות ישראל עם האומות.

דהנה מצינו שקודם לידת יצחק הי' צ"ל שינוי שמם של אברהם ושרה, כפרש"י (לך טו, ה) "אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן, וכן שרי לא תלד אבל שרה תלד". שהטעם הוא לפי ש"אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל". ביחד ע"ז מסתבר לומר, שלידת יצחק שייכת לתוכן ב' השמות החדשים: "אברהם" ו"שרה".

ולכאורה הוא תימה, דהא תוכן השמות "אברהם" ו"שרה" (ביחס ל"אברם" ו"שרי") מורה על השליטה על כל העולם – "אב המון גוים נתתיך" (שם יז, הובפרש"י), לא רק "אברם" – "אב לארם" אלא "אב לכל העולם", ו"שרה" פירושו (כפרש"י שם יז, טו) "[לא] שרי (דמשמע) לי ולא לאחרים כי שרה סתם שמה שתהא שרה על כל"; ומהי השייכות בין שינוי השמות הללו ללידת יצחק, שהוא התחלת עם ישראל, "כי ביצחק יקרא לך זרע" (וירא כא, יב).

ומשמע מזה, שענין עיקרי בלידת יצחק (ועם ישראל) הוא הפעולה (והשליטה) על אומות העולם.

לקראת שבת

ועפ"ז יש לומר, שזהו תוכן ענין הנסים שבאו בהמשך ללידת יצחק שגרמו שיהי' "רב שחוק . . בעולם", שעיי"ז הודגש ענין השררה שלהם על העולם כולו, שהם הגורמים שתהי' ישועה בעולם; וכזה גופא היו שני סוגים, שבזה נחלקו אברהם ושרה, כמשי"ת.

ה.

הנה, ע"פ כל הנ"ל יובן גם תוכן הענין שקודם לידת יצחק הי' צ"ל שינוי השם דאברהם ושרה, "אב המון גוים" ו"שרה על כל" – כי בראשית יצירת עם ישראל בהולדת יצחק ע"י אברהם ושרה נדגש שישאל אינם רק ענין ופרט אחד בין שאר בני אדם, אלא הם עיקר ומטרת כללות הבריאה כולה.

וזהו גם הטעם שלידתו של יצחק בדרך נס היתה באופן כזה שפעל באוה"ע כנ"ל, "הרבה עקרות נפקדו עמה הרבה חולים נתרפאו בו ביום הרבה תפלות נענו עמה ורב שחוק הי' בעולם", ותוס' השפעה שבשרה באופן ד"היניקה בנים שרה", ועד"ז באברהם, שהפלא והחסד דאברהם בהולדת יצחק, פעל גם שהוליד עוד (ששה) בנים מקטורה – שדבר זה נעשה ע"מ שבנ"י יוכלו לפעול על אוה"ע, שלזה היתה פעולה מיוחדת מן השמים שגם אוה"ע ירגישו דבר זה גופא, שעיקר מציאותו של העולם, כולל מציאותם דב"נ, הוא ישראל.

[וע"ד שמצינו בנוגע לתורה – שארז"ל (זבחים קטז, סע"א. מכילתא ר"פ יתרו. ובכ"מ) "שכשניתנה תורה לישראל הי' קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתו רעדה בהיכליהן כו' נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו שמא מבול בא לעולם כו' אל חמדה טובה יש לו בבית גנזיו כו' וביקש ליתנה לבניו שנאמר (תהלים כט, יא) ה' עוז לעמו יתן מיד פתחו כולם ואמרו (תהלים כט, יא) ה' יברך את עמו בשלום"].

והנה בפעולת הנס דלידת יצחק על אוה"ע גופא, היו שני פרטים (מצד אברהם ומצד שרה, כנ"ל):

אברהם ע"ש "אב המון גוים", "אב לכל העולם", מורה על שייכות ל"המון גוים", "כל העולם", ולכן גם ההשפעה הנסית שנעשתה על ידו ב"המון גוים" היתה ע"י פעולה מיוחדת מצד אברהם (להוסיף בעולם) – "ויוסף אברהם ויקח אשה גו' ותלד לו גו'" (ומטעם זה באה (לא בקירוב זמן להולדת יצחק אלא) לאחר זמן, כי כזה מודגש שבאה בדרך פעולה חדשה).

משא"כ שרה שהיא "שרה על כל", ה"ז גדר של שררה ומלכות, שהמלך הוא מובדל מעמו, ולכן פעולת שרה על אוה"ע שבאה יחד עם לידת יצחק היתה באופן של בדרך ממילא, ריבוי ברכות באוה"ע.

דרכי החסידות

שיחות ואגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהררי"צ
מלויבאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

צריך חוש לאהוב יהודי

הוד כ"ק אדמו"ר הזקן פיתח והקנה בחסידים חושי אהבת חבירו וחושי הרגש זולתו. בעלי עסקים בכלל ואלה שעסקו עם הפריצים בחוות ובעיירות בפרט, הגה כשהשי"ת נתן להם פרנסה, ציפו לקבלת אגרת מהרבי או למשולח שלו לעורר על הצדקה

אהבת ישראל עד הציפורן הקטנה

בהתורה של אדמו"ר הזקן של פסוק "ואהבת את ה'א" היה כי אהבת ישראל היא כלי לאהבת ה', ועל תורה זו אמר אדמו"ר האמצעי, שהוחדרה אהבת ישראל עד לציפורן הקטנה של האצבע הקטנה.

(סה"ש ה'תש"ב עמ' כ)

כדי לעשות טובה צריך לחשוב הרבה

בעבר שאלו מהו חסיד? – חסיד הוא "אמור מעט ועשה הרבה". בכוחות הנפש ישנם מחשבה, דיבור ומעשה. על חסיד לחשוב רבות, לדבר מעט, ולעשות הרבה. רבנו הזקן אמר, "ואהבת לרעך כמוך" הוא כלי ל"ואהבת את ד' אלוקיך". צריך שיהיה חוש בלאהוב יהודי, חסיד צריך לחשוב הרבה כיצד לעשות טובה ליהודי.

(סה"ש ה'תש"ב עמ' קמט)

הבעש"ט ידע באותיות לקרב יהודי ולאהוב אותו

על הבעל שם טוב אומרים שהוא היה על דרך מה שנאמר יודע היה בצלאל לצרף אותיות שבהם נבראו שמים וארץ. למרות שזוהי מעלה נשגבה, אך השמים והארץ הרי היו גם לפני בצלאל, ואילו הבעל שם טוב ידע לצרף את האותיות – כדי לעשות יהודי ולאהוב אותו.

ידיעת התורה לכשעצמה איננה עדיין שלימותו של יהודי, עיקר השלימות הוא באותיות התורה, והבעל שם טוב ידע את האותיות במה לקרב יהודי ולאהוב אותו.

(סה"ש ה'תש"ב עמ' יא)

בפרנסה שה' נותן גם לך יש חלק

מורנו הבעל שם טוב קירב יהודים פשוטים ובקירוב זה העמידם בקרן אורה, והוד כ"ק רבנו הזקן נטע בחסידים את החוש לעזור ליהודים בגשמיות.

חסידי רבנו הזקן עמלו קשות לפרנסתם. חלק גדול מהם היו בעלי מלאכות עירוניים, אחרים היו איכרים, טוחנים, גננים, שהיו מציגים את סחורותיהם בעיירות ובחצרות הפריצים. כולם עבדו קשה לפרנסתם. כשהיה לחסיד רבנו הזקן שבוע טוב בפרנסה, היה בטוח שבבואו לביתו יקדם אותו מכתב התעוררות לצדקה מהרבי, או משולח של הרבי האוסף כספים לצרכי החזקת בני ארץ ישראל.

הוד כ"ק רבנו הזקן פיתח והקנה בחסידים חושי אהבת חבירו וחושי הרגש זולתו. בעלי עסקים בכלל ואלה שעסקו עם הפריצים בחוות ובעיירות בפרט, הנה כשהשי"ת נתן להם פרנסה, ציפו לקבלת אגרת מהרבי או למשולח שלו לעורר על הצדקה.

הוד כ"ק רבנו הזקן עורר באגרת הקודש שלו את החסידים על ענין הצדקה בעין יפה וביד רחבה, שבקרב החסידים ובני ביתם נוצרה אימרה כללית: בפרנסה שהשי"ת נותן לנו ישנו גם החלק שלך.

מהו אופן המתאים בנתינת הצדקה

הוד כ"ק אאמו"ר סיפר באחד מלילות שמחת בית השואבה, מה שמע ב"יחידות" מהוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש מה שמסר לו הוד כ"ק אביו – אאמו"ר הרה"ק "צמח צדק" – על העבודה של מסירות נפש שהיתה להוד כ"ק סבו אדמו"ר הזקן להקנות בחסידים ההרגש הפנימי של אהבת ישראל וקירובו של יהודי פשוט.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק הסביר באריכות את ההבדל באופן נתינת צדקה, כאשר הלז מרגיש במחסור של חבירו ויש לו מכך עגמת נפש.

לקראת שבת

כג

אך שביעות הרצון, שחבירו נעזר והורווח לו על ידו, מריח בריח רע של טעם מעלת עצמו, בהרגש גס, שהוא עזר לו ומדושן עונג מהרגש יוקר עצמו שהוא מאד שבע רצון ממה שעשו אותו מלמעלה לנותן.

ולבד זאת שהוא נעשה מכובד בעיני עצמו, בעל גאוה, הרי הוא היפך האמת, וזאת כאשר עבודת הצדקה צריכה לפעול, כאמור הוד כ"ק רבנו הזקן, שעל ידי עבודת הצדקה נעשים מוחו וליבו זכים אלף פעמים ככה.

(סה"ש ה'תש"ג עמ' יח-יט)

